

Behandlingen af klager over politiet i Danmark

1 Hvorfor er det vigtigt, at klagesystemet er effektivt og upartisk?

For det første er det vigtigt, at borgerne har tillid til politiet, og den tillid forudsætter, at borgerne har tillid til, at klager over politiet behandles effektivt, objektivt og partisk.

Formålet med en objektiv og upartisk klagebehandling er ikke at hænge politifolk ud i offentligheden, men at sikre, at det tydeligt signaleres – både internt i politiet og eksterne over for offentligheden – at embedsmisbrug ikke accepteres i korpset. Dette signal er ikke kun for borgernes skyld, men også for betjentenes skyld.

Hvis borgerne ikke har tillid til, at klagesystemet er objektivt og upartisk i sin behandling af klagerne, hjælper det ikke en betjent, som der er klaget over, at han bliver frikendt af systemet. Det er derfor også i politifolkenes egen interesse, at klagesystemet fremstår og opleves som uafhængigt, objektivt og upartisk – af borgerne.

2 Hvem behandler klagerne over politiet?

Det er statsadvokaterne, der modtager, efterforsker og afgør klager over politiet. I en del sager benytter statsadvokaterne dog Rigspolitiets Rejseafdeling til at efterforske sagerne, afhøre politifolk, klagere og vidner.

3 Hvordan afgøres sagerne?

Inden statsadvokaten vil afgøre en sag, skal sagen forelægges politiklagenævnet. politiklagenævnet kan så erklære sig enig i den afgørelse, som statsadvokaten vil træffe, eller uenig. Men politiklagenævnens udtalelse er rent vejledende, så statsadvokaten behøver ikke ændre sin afgørelse. Det eneste, statsadvokaten skal gøre, er at gøre udtrykkeligt opmærksom på – i afgørelsen til borgeren – at politiklagenævnet ikke var enig i afgørelsen.

4 Kan der klages over statsadvokaternes afgørelse?

Både klageren, den indklagede politibetjent og politiklagenævnet kan klage over statsadvokatens afgørelse til Rigsadvokaten.

Politiklagenævnene klager kun i sager, som nævnene finder principielle – for 2004, 2005 og 2006 har det været 3 sager årligt, ud af henholdsvis 975, 966 og 906 afgjorte sager.

5 Hvem klager til Rigsadvokaten?

Ifølge Rigsadvokatens beretning for 2006 modtog han 134 klager vedrørende det år. Heraf var 2 klager indgivet af politiklagenævnene (ca. 1,5%), 4 klager var indgivet af politifolk (ca. 3%), mens borgerne stod for resten af klagerne (ca. 95,5%).

6 Hvor mange sager omgør Rigsadvokaten?

Det oplyser Rigsadvokaten ikke i sin beretning.

7 Hvor mange klager indgives der til statsadvokaterne om året?

I 2004, 2005 og 2006 modtog statsadvokaterne henholdsvis 971, 934 og 989 sager.

Heraf var 400, 367 og 405 klager adfærdsklager over politifolk. Og 571, 567 og 584 var straffesager. Ud af disse klager var 251, 252 og 277 færdselssager. Klager over (mulige) strafbare forhold, som ikke vedrørte færdsel, var således 320, 315 og 307.

Blandt klagerne over strafbare forhold behandlede statsadvokaterne 6, 9 og 20 sager efter retsplejelovens § 1020a, stk. 2. (Om obligatorisk undersøgelse ved dødsfald eller alvorlig tilskadekomst i politiets varetægt).

8 Hvor mange sager afgør statsadvokaterne årligt?

I 2004, 2005 og 2006 afgjorde statsadvokaterne henholdsvis 424, 387 og 379 adfærdeklager.

Og 551, 579 og 527 straffesager mod politipersonale. Af disse var 179, 259 og 246 færdselssager. Afgørelser af klager over strafbare forhold, som ikke vedrørte færdsel udgjorde 372, 320 og 281. Ud af disse sager var 6, 10 og 11 sager afgørelser efter retsplejelovens § 1020 a, stk. 2, om dødsfald eller alvorlig tilskadekomst i politiets varetægt.

9 Hvordan afgjorde statsadvokaterne sagerne?

For 2004, 2005 og 2006 henviste statsadvokaterne 145, 120 og 129 til behandling lokalt (hvor klageren mødes med en overordnet politimand og taler om sagen)

203, 210 og 210 sager blev afvist som ubegrundede.

I 20, 7 og 7 sager beklagede statsadvokaten over for borgeren – uden at der samtidig blev udtrykt kritik af den eller de involverede betjente.

I 14, 9 og 7 sager udtalte statsadvokaten kritik af politifolk.

I 22, 14 og 8 udtalte statsadvokaten systemkritik. (Dvs. ikke kritik af den enkelte betjent).

I 2005 og 2006 afgjorde statsadvokaterne 320 og 281 klager over påståede strafbare forhold, som ikke vedrørte færdsel. Af disse blev 312 og 270 sager afvist eller henlagt eller opgivet. I 8 og 11 ikke-færdselssager var "tiltalegrundlag" – hvilket iflg. Rigsadvokatens beretning dækker over sager, hvor der er rejst tiltale, udsendt bødeforlæg, eller meddelt tiltalefrafald eller en advarsel.

10 Hvordan forklarer Amnesty International det ringe antal sager, hvori borgerne får medhold i deres klager over politiet?

Efter Amnesty Internationals opfattelse skyldes de få sager, hvori der udtales kritik eller overvejes strafferetlige sanktioner, at

statsadvokaterne anlægger en bevisvurdering, som gør det meget vanskeligt at få medhold i klager over politiet.

Amnesty International har haft lejlighed til at diskutere spørgsmålet med repræsentanter for Justitsministeriet og Rigsadvokaten, som anførte, at det ringe antal sager, hvori borgerne får medhold i deres klager skulle ses som udtryk for klagernes kvalitet – eller med andre ord: at klagerne er ubegrundede, urimelige, usaglige og bagatelagtige. De anførte blandt andet, at langt de fleste klager er "kontra-klager", hvor personer, som har begået kriminalitet, (herunder vold mod politiet) for en sikkerheds skyld rutinemæssigt klager over politiet, fordi de ved, at de selv står foran en tiltale for chikane eller vold mod politiet.

Amnesty International er ikke enig i denne opfattelse. Selv om en del sager måtte være bagatel-sager og "mod-klager", så finder Amnesty International, at der løbende rapporteres om sager, som ikke kan affærdiges som urimelige småklager og modklager, men hvor borgerne har et anerkendelsesværdigt og legitimt ønske om at få myndighedernes ord for, at de har været udsat for dårlig eller forkert behandling fra politiets side.

Når så få sager ender med, at borgerne får medhold, tyder det efter Amnesty Internationals opfattelse på, at statsadvokaterne ikke har den fornødne afstand til politiet, og at klagebehandlingen ikke er uafhængigt, objektiv og uvildig.

Efter Amnesty Internationals opfattelse er det ikke tilfældigt, at der løbende rapporteres om nye sager i medierne, hvor statsadvokaterne har henlagt klagesager og i den forbindelse har anlagt en bevisvurdering, som vækker undren i offentligheden og blandt involverede advokater og efterlader en opfattelse af, at klagesystemet ikke er upartisk og uafhængigt.

Regeringens eget Visionsudvalg, som i 2005 afgav den betænkning, som udgjorde grundlaget for politireformen og domstolsreformen, skriver flere steder i betænkningen, at den nuværende sammen-

blanding af politiet og anklagemyndigheden på lokalt niveau ikke er gavnlig for det legalitetstilsyn, som anklagemyndigheden har til opgave at føre med politiets arbejde.

Blandt de lande, som Danmark normalt sammenligner sig med, er det da også kun Danmark og Norge, som ikke har fuldstændig adskillelse af politiet og anklagemyndigheden.

11 Hvad vil Amnesty International gøre for at styrke borgernes retssikkerhed?

Amnesty International anbefaler, at anklagemyndigheden og politiet adskilles helt på alle niveauer – hvilket vil bringe Danmark på linje med de lande, som vi normalt sammenligner os med.

For det andet anbefaler Amnesty International, at der oprettes et uafhængigt klageorgan, som er uden organisatorisk, strukturel, økonomisk, personel forbindelse med politiet og anklagemyndigheden.

Klageorganet skal kunne træffe bindende afgørelse om, at en klagesag skal afgøres med en beklagelse eller med kritik.

Klageorganet skal kunne afgive anbefalinger til statsadvokaten om rejsning af straffesag. Klageorganet skal kunne påklage statsadvokatens afgørelser om ikke at rejse straffesag for en domstol.

Klageorganet skal kunne afgive anbefalinger om disciplinære reaktioner og pålægge den myndighed, som er ansvarlig for de disciplinære foranstaltninger, at melde tilbage til klageorganet, hvilke disciplinære foranstaltninger der er sat i værk.

Klageorganet skal have egne, uafhængige efterforskere.

12 Hvorfor ville Amnesty International ikke deltage i det udvalg, som justitsministeren har nedsat til at se på mulige forbedringer af politiklagesystemet?

Amnesty International var ikke enig i den påtænkte fremgangsmåde, men fandt, at en

udredning af klagesystemet måtte tage udgangspunkt i en uafhængig, uvildig udredning af det nuværende system. Først når en sådan udredning var gennemført, kunne man efter Amnesty Internationals opfattelse løse den opgave, som var stillet af justitsministeren: at foreslå mulige forbedringer af klageordningen.

Amnesty International fandt endvidere, at sammensætningen af udvalget var u hensigtsmæssig og ikke fremmende for en åben dialog om den nuværende ordning, idet en meget væsentlig andel af udvalgets medlemmer repræsenterer politiet og anklagemyndigheden.

Amnesty International var endvidere uenig i det udgangspunkt, som undersøgelsen har – nemlig at det nuværende klagesystem fungerer godt, men at medieomtalen af nogle få, spektakulære sager har bibragt offentligheden det indtryk, at politiklageordningen ikke fungerer tilfredsstillende. Efter Amnesty Internationals opfattelse indebærer ordningen ikke, at borgerne har adgang til effektive retsmidler mod menneskerettighedskrænkelser begået af politifolk.

Endelig foreslog Amnesty International justitsministeren, at udvalgets arbejde skulle tage udgangspunkt i en gennemgang af konkrete klagesager fra de senere år. I de 11 år, som ordningen har eksisteret, har der været uenighed om, hvorvidt ordningen fungerer tilfredsstillende. Senest i sommeren 2006 kaldte daværende rigsadvokat Henning Fode kritikken skrigeri, og anførte, at når nogen kritiserede ordningen længe nok, endte det med, at offentligheden begyndte at tro på kritikken. Advokater og andre, som har haft konkrete erfaringer med ordningen, har på den anden hævdet, at ordningen ikke fungerer, og at klagebehandlingen ikke er uafhængig, upartisk og objektiv, og at borgerne ikke har adgang til effektive retsmidler og dermed heller ikke til oprejsning og erstatning.

For at tilvejebringe et konstruktivt udgangspunkt, en platform, for udvalgets arbejde foreslog Amnesty International derfor, at man skulle gennemgå en række konkrete

sager for at efterprøve det konkrete, juridiske skøn, som statsadvokaterne har udøvet i en række klagesager. I modsat fald ville udvalget blot kunne gentage de standpunkter, som har været kendt i årevis uden at komme videre i diskussionen. Ved en gennemgang af de konkrete sager ville udvalget få et praktisk, konkret og fælles udgangspunkt for det videre arbejde og for vurderingen af, hvilke forbedringer der er behov for.

Justitsministeren svarede imidlertid, at hun på stærkeste måtte afvise forslaget om at se på konkrete klagesager. På den baggrund – dvs uden at konkret afsæt i den nuværende afgørelsespraksis, i konkrete sager - fandt Amnesty International ikke, at der var grundlag for at deltage i udvalgets arbejde.

Amnesty International er på den baggrund bekymret over, at udvalget ikke kommer til foretage en egentlig gennemgang og reformering af det nuværende system, men alene vil fremkomme med mindre justeringer af den nuværende ordening.

13 Hvorfor har Amnesty International valgt de fem sager, som behandles i rapporten?

De fem sager er ikke taget fordi, de er de eneste eller de alvorligste sager, men fordi den principielle problemstilling - problemerne med den manglende adskillelse af politiet og anklagemyndigheden – den manglende gennemsigtighed i afgørelserne, den manglende uafhængighed og uvildighed, fremgår klart og tydeligt i disse sager.

14 Hvorfor har Amnesty International valgt at udgive en rapport om det danske politiklagesystem? Er det fordi, AI mener, at det danske politi er dårligt?

Nej, det danske politi er overordnet set velfungerende, hæderligt, ukorrupt og bestrider sine ofte vanskelige opgaver med konduite og tilbageholdenhed. Men i et arbejde, som ofte er meget konfliktfyldt – og med et korps på 11.000 politifolk – vil der være politifolk, som begår fejl og som ikke

overholder de regler, der gælder for politiets arbejde.

Politifolk er de eneste, som lovligt kan anvende magt, og derfor er det afgørende for tilliden til politiet – og hele systemet - at borgerne kan se, at der gøres op med fejl og embedsmisbrug.

15 Mener Amnesty International, at man kan sammenligne det danske politi med det russiske eller det kinesiske politi? Skulle Amnesty International ikke hellere koncentrere sig om situationen i de lande, hvor politiet virkelig begår menneskerettighedskrænkelser?

Det er klart, at det danske politi afspejler det samfund, som det er en del af: Et demokratisk retssamfund, hvor der er en høj grad af retssikkerhed for borgerne og respekt for menneskerettighederne. Derfor kan man heller ikke sammenligne det danske politi med russisk eller kinesisk politi – eller andre lande, hvor politiet er korrupt, brutalt og en diktators forlængede arm.

Amnesty Internationals ærinde med rapport er ikke at påstå, at det danske politi er på linje med sådanne landes politistyrker. Vores påstand er, at det er afgørende for at bevare en høj standard i politiets arbejde, at der er et effektivt klagesystem, hvor borgernes klager behandles hurtigt, effektivt og upartisk.

16 Er Amnesty International ikke ude i petitesser, når AI beskæftiger sig med det danske politi, som I selv siger, nyder stor folkelig opbakning?

For det første kan man altid diskutere, hvad der er petitesser. De internationale menneskerettighedskonventioner, som Danmark har underskrevet, sonderer ikke mellem "små" menneskerettighedskrænkelser, som man ikke behøver at tage sig af, og "rigtige" menneskerettighedskrænkelser, som man skal tage alvorligt og gøre noget ved. Man plejer at sige, at menneskerettighederne er udelelige.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, Den internationale Konvention om

Borgerlige og Politiske Rettigheder, og FNs Torturkonvention siger alle, at de deltagende stater skal beskytte borgerne mod vilkårlig magtanvendelse og magtmisbrug, og at borgerne skal have adgang til effektive retsmidler mod sådanne overgreb – også når de er begået af politifolk.

For det andet skal man huske, at politiet som de eneste lovligt kan anvende politistav, hunde, gas og skydevåben mod andre. Vilkaerlig, uforholdsmæssig eller ulovlig brug af disse magtmidler kan ikke kaldes petitesser.

De 5 sager, som Amnesty International har valgt at nævne i rapporten, er ikke valgt, fordi de var de alvorligste, der kunne findes, men fordi de er tydelige og klare illustrationer af de problemer, som Amnesty International mener, at klagesystemet har. Sagerne omfatter vold, hundebid, skud og dødsfald i politiets varetægt. For de implicerede opleves det næppe som petitesser.

17 Må politiet ikke anvende fysisk magt? Skal de hellere stå og kigge på, mens nogen begår vold eller hærværk eller anden kriminalitet?

Det er klart, at politiet må anvende den nødvendige magt, hvis de står i en situation, hvor der er trusler mod personer eller ejendom, og hvor mindre indgribende foranstaltninger ikke vil være tilstrækkeligt til at afværge truslen. Det er netop hovedprincippet i de internationale menneskerettighedsstandarder og i de danske regler (retsplejeloven, politiloven, bekendtgørelsen om politiets anvendelse af visse magtmidler):

Politiet må anvende den magt, som er nødvendig. Men ikke mere magt end nødvendigt – så er der tale om uforholdsmæssig magtanvendelse (og heller ikke efter forgodtbefindende) – dvs. vilkårlig magt-anvendelse.

Politiet må ikke bruge magt som straf. Det er domstolenes opgave at udmåle straf, når en borger har begået en ulovlig handling.

18 Er man ikke selv ude om det, når man får bank af politiet?

Der kan være situationer, hvor man udgør en trussel mod andres person eller ejendom, og hvor det derfor kan være en *berettiget* og *nødvendig* og *forholdsmæssig* reaktion for politiet at anvende magt. Men det er altid en helt konkret vurdering i hver enkelt situation.

Man kan ikke sige, at man selv har bedt om det (eller ”budt op til dans”, som en tillidsmand hos politiet i Nordjylland har udtrykt det) ved at være til stede ved en demonstration eller ved at råbe ad politiet. Det er strafbart at råbe ad politiet, og det spørgsmål kan indbringes for en dommer, som så må udmåle straffen. Politiet må ikke selv ”straffe” folk, der råber ad dem.